

est quod pro dilectione ipsa soleat plerumque simpliciter usurpari. At si stricta nominum ratio observetur, statim apparebit quod benevolentia nihil plus dicit quam velle alicui bonum. Porro velle alicui bonum non explicat totam rationem amoris qui est dilectio. Nam dilectio dicit etiam inhaesionem affectus ad amatum, in quantum scilicet amans figitur in amato, et efficit se unum cum ipso, et sic ei bonum vult. In dilectione ergo includitur benevolentia, sed additur unio affectus quam nuda benevolentia non importat. Nihil enim impedit quin velimus aliquod bonum ei cui non sumus uniti per affectum, quanquam e converso impossibile omnino sit ut ei cui nos coniungit affectus, bonum non velimus. Imo amans inclinatur per amorem ad operandum secundum exigentiam amati, quia ex quo assumpsit amatum quasi idem sibi, oportet ut quasi personam amati gerat in omnibus quae ad amatum spectant (¹). Idem igitur est *dilectio ac benevolentiae amor*, non tamen idem omnino ac *benevolentia sine addito*; et secundum hoc, plenissime intelliges veritatem axiomatis de quo supra: amabile quidem bonum, unicuique autem proprium. Quidquid enim sit an erga omnino extraneum nuda benevolentia esse possit, non tamen benevolentiae amor, sive dilectio. Et ratio est quia ad unionem affectus qua amans inhaeret amato et in ipsum transformatur ut

(¹) Miros effectus amoris sic describit S. Thomas in III, D. 27, Q. 1, ad 4um: « Ex hoc quod amor transformat amantem in amatum, facit « amantem intrare ad interiora amati, et contra, ut nihil amati amanti « remaneat non unitum. Et ideo amans quodammodo penetrat in amatum, « et secundum hoc amor dicitur acutus. Et similiter amatum penetrat « amantem, ad interiora eius perveniens, et propter hoc dicitur quod « amor vulnerat, et quod transfigit iecur. — Sed quia nihil potest in al- « terum transformari, nisi secundum quod a sua forma quodammodo « recedit, quia unius una est forma, ideo hanc divisionem penetrationis « praecedit alia divisio, qua amans a seipso separatur, in amatum ten- « dens. Et secundum hoc dicitur amor extasim facere et fervore, quia « quod fervet, extra se bullit et exhalat. — Quia vero nihil a se recedit, « nisi soluto eo quo intra seipsum continebatur, ideo oportet quod ab « amante terminatio illa qua infra terminos suos tantum continebatur, « amoveatur. Et propter hoc amor dicitur liquefacere cor, quia liquidum « suis terminis non continetur. Unde et contraria dispositio dicitur cordis « duritiae ».

in idem sibi, ea inter amantem et amatum proportio requiritur, quae nullum aliud fundamentum habere potest praeter communicationem in bono, ut experientia etiam teste manifeste comprobatur.

His igitur de principali actu charitatis dictis, considerandum restat de effectibus tum interioribus tum exterioribus qui ipsum consequuntur.

Primus interior effectus est gaudium. Nam gaudium ex amore causatur, vel propter praesentiam amati, vel etiam propter hoc quod ipsi amato proprium bonum inest et conservatur; et hoc secundum maxime pertinet ad amorem benevolentiae, per quem aliquis gaudet de amico prospere se habente, etiamsi sit absens. Charitas autem est amor Dei, cuius bonum immutabile est, cum sit ipse sua bonitas, et ex hoc ipso quod amatur, in amante est per nobilissimum sui effectum, secundum illud 1 Ioan. IV-16: *Qui manet in charitate, in Deo manet, et Deus in eo.* Et ideo spirituale gaudium quod de Deo habetur, ex charitate habetur. Insuper hoc gaudium admixtionem tristitia non compatitur, nisi per respectum ad bonum divinum secundum quod participatur a nobis, pro quanto scilicet participatio ista impediri potest vel in nobis metipsis vel in proximis quos tanquam nos ipsos diligimus. Erit tamen quando omni ex parte implebitur, iuxta dictum Christi Ioan. XV-11, et quidem ultra id quod cogitare vel desiderare sufficiimus. Non enim in cor hominis ascendit, quae praeparavit Deus iis qui diligunt illum, ut dicitur 1 Cor. II-9. Et hoc est quod dicitur Luc. VI-38: *Mensuram bonam et supereffluentem dabunt in sinum vestrum.* Quin imo, cum nulla creatura sit capax gaudii de Deo ei condigni, inde est quod istud gaudium omnino plenum non capitur in homine, sed tale potius est ut homo debeat intrare in ipsum, secundum illud Matth. XXV-21: *Intra in gaudium Domini tui* (¹).

(¹) Nota quod cum dicit S. Thomas, gaudium de Dei praesentia in beatitudine esse effectum amoris charitatis, non est consequens quod includat in motivo charitatis aliquid pertinens ad proprium interesse. De gaudio enim illo ratiocinandum est sicut de desiderio beatitudinis, quod potest esse vel de beatitudine ut per quam nobis ipsis bene erit, vel de

cationem quae est ex opere operato, eadem ratio non valeat, sed pro remotione obicis in sacramentis mortuorum satis sint fidei et spei actus cum simplici attritione excludente voluntatem peccandi, suis locis declaratum invenies. Hinc tota quaestio nunc restringitur ad *praeceptum*, quod nemo sciens et prudens violare potest quin eo ipso e statu iustitiae decidat, si gratiam praehabebat, vel novum incurrat peccati reatum, si secus.

Porro praeceptum charitatis expressum habetur Marc. XII-30, his verbis: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, et ex tota anima tua, et ex tota mente tua, et ex tota virtute tua. Hoc est primum mandatum. Secundum autem simile est illi: Diliges proximum tuum tanquam te ipsum. Maius horum aliud mandatum non est.* Sed iam quaeritur quid sit diligere Deum ex toto corde, et ex tota anima, et ex tota mente, et ex tota virtute seu fortitudine. Eleganter rem exponit S. Thomas in praesenti, Q. 44, a. 5: « Considerandum inquit, quod dilectio est actus voluntatis quae hic significatur per *cor*; nam sicut cor corporale est principium omnium corporalium motuum, ita etiam voluntas, et maxime quantum ad intentionem finis ultimi qui est obiectum charitatis, est principium omnium spiritualium motuum. Tria autem sunt principia actuum quae moventur a voluntate, scilicet intellectus qui significatur per *mentem*, vis appetitiva inferior quae significatur per *animam*, et vis executiva exterior quae significatur per fortitudinem seu *virtutem*. Praecipitur ergo nobis ut tota nostra intentio feratur in Deum, quod est *ex toto corde*, et quod intellectus noster subdatur Deo, quod est *ex tota mente*, et quod appetitus noster reguletur secundum Deum, quod est *ex tota anima*, et quod exterior actus noster obediat Deo, quod est *ex tota fortitudine vel virtute* Deum *diligere* ».

Nunc autem duplisper id impleri contingit. Primo, quatenus totum cor hominis semper actu feratur in Deum, et haec est perfectio charitatis patriae, quae non est possibilis in hac vita. Unde Apostolus, Philip. III-12: *Non quod iam acceperim aut iam perfectus sim, sequor autem si quo modo comprehendam, quasi tunc perfectionem expectans, cum ad comprehensionem, id est*

ad bravium supernae beatitudinis pervenerit. Secundo, quatenus identidem convertamur ad Deum actuali motu charitatis qui nos metipsos et omnia nostra ad ipsum ita referat et ordinet, ut nihil compatiatur in nostris actibus quod sit *contra* divinum bonum super omnia dilectum et diligendum, (et hoc est de primaria intentione praecepti); nihil etiam quod sit *praeter*, (et hoc est de secundaria eius intentione tantum, omnia intelligendo iuxta principia tradita ubi de moralitate actuum, et de differentia inter mortale et veniale peccatum). Et hoc posteriori modo omnibus viatoribus praeceptum datur diligendi Deum.

Hinc primo, cavendum sedulo ne amor perfectae charitatis tanquam res de solo consilio, solis perfectis reservata traducatur. Imo vero res est de praecepto primario: *Hoc est maximum et primum mandatum*, ait Dominus in Evangelio, et non dicit primum et maximum consilium. Unde huic auctoritati innixi theologi unanimiter docent, praeceptum hoc, utique qua parte affirmativum est, obligare stricte, non tantum per accidens, sed per se, neque solum in rarissimis quibusdam circumstantiis, sed modo ordinario et plures in vita. Ad quod quidem propositum faciunt tres e sexaginta quinque propositionibus ab Innocentio XI damnatis. Quinta quae sic sonat: *An peccet mortaliter, qui actum dilectionis Dei semel tantum in vita eliceret, condemnare non audiens.* Sexta quae ita effertur: *Probabile est, ne singulis quidem rigorose quinquenniis per se obligare praeceptum charitatis erga Deum.* Septima demum quae sic habet: *Tunc solum obligat, quando tenemur iustificari, et non habemus aliam viam qua iustificari possumus*⁽¹⁾. Ubi vides non esse somniandum quod perfectus amore eatenus tantum ab homine requiratur, quatenus deficiente possibilitate suspiciendi sacramentum, ad consecrationem iustificationis necessarius esse possit. Quippe magnum ac primum legis mandatum obligat per se, et independenter etiam a quibuscumque accidentalibus circumstantiis.

Hinc secundo cavendum ne ad solos perfectos pertinere charitatis actum existimes, hoc nimirum nomine quod actus ille

⁽¹⁾ Enchirid. n. 1022-1024.

amor perfectus dici consuevit. Aliud quippe est perfecti amoris actus identidem positus, aliud vero est perfectio a qua heroes sanctitatis perfecti denominantur. Communis enim sanctitas ea est quae consistit in simplici adimpletione praecepti quoad primariam eius intentionem, ut supra. Perfectior illa, quae nititur in praecepto adimplendo etiam quoad intentionem secundariam. Perfecta illa quae pro possibilitate praesentis vitae appropinquit ad charitatem beatorum semper in actu. « Nam etsi comprehen- « sorum perfectio non sit nobis possibilis in hac vita, aemulari « tamen debemus ut in similitudinem illius, quantum possibile « est, nos trahamus: et in hoc perfectio huius vitae consistit, « ad quam per consilia invitamur. Manifestum namque est quod « humanum cor tanto intensius in aliquid unum fertur, quanto « magis a multis revocatur. Sic igitur tanto perfectius animus « hominis ad Deum diligendum fertur, quanto magis ab affectu « temporalium revocatur... Omnia igitur consilia quibus ad per- « fectionem invitamur, ad hoc pertinent, ut animus hominis ab « affectu rerum temporalium avertatur, ut sic liberius mens tendat « in Deum, contemplando, amando, et eius voluntatem implendo (¹).

(¹) S. Thom. Opusc. *De perfectione vitae spiritualis*, c. 6. Et l. 3 c. Gent. c. 130: « Quia optimum hominis est ut mente Deo inhaereat et « rebus divinis, impossibile autem est quod homo intense circa diversa « occupetur, ad hoc quod liberius feratur in Deum mens hominis, dantur « in divina lege consilia quibus homines ab occupationibus praesentis « vitae, quantum possibile est, retrahantur, terrenam vitam agentes. Hoc « autem non est ita necessarium homini ad iustitiam, ut sine eo iustitia esse « non possit. Non enim virtus et iustitia tollitur si homo secundum ordi- « nem rationis corporalibus et terrenis rebus utatur; et ideo huiusmodi « divinae legis admonitiones dicuntur consilia, et non praecepta, in quan- « tum suadetur homini ut propter meliora minus bona praetermittat. Occu- « patur autem humana sollicitudo secundum communem modum humanae « vitae, erga tria. Primo quidem circa propriam personam, quid agat aut ubi « conversetur. Secundo autem circa personas sibi coniunctas, praecipue « uxorem et filios. Tertio circa res exteriores procurandas quibus homo « indiget ad sustentationem vitae. Ad amputandam igitur sollicitudinem « circa res exteriores, datur homini in lege divina consilium paupertatis, « ut scilicet res huius mundi abiiciat, quibus animus eius sollicitudine aliqua « implicari posset. Ad amputandam autem sollicitudinem uxoris et filiorum,

Hinc tertio, removendum illud praejudicium ex Iansenismo residuum, quod perfecti amoris actus sit aliquid magnae difficultatis. Id enim falsissimum esse appareat manifeste, quia actus ille intra limites communis gratiae continetur, utpote existens intra limites praecepti omnibus impositi, imo in capite omnium praeceptorum. Insuper, omnis creatura rationalis naturali inclinatione sua voluntatis inclinatur ad diligendum Deum super omnia, ut iam notatum est ex S. Thoma in prima Parte, Q. 60, a. 5. Et supposita elevatione ad finem supernaturalem, haec inclinatio connaturaliter est ad amorem etiam amicitiae qui charitas dicitur. Evidem verum est quod in statu naturae lapsae multa sunt ex concupiscentia orta, quae nos in oppositum trahunt, et elidunt naturalem illam vel connaturalem inclinationem voluntatis. Sed considerandum quoque, quod quidquid in actu perfecti amoris difficile invenitur, iam superatur per propositum abrenuntiandi peccato in simplici etiam attritione inclusum. Et ideo, supposita voluntate a peccato aversa quae ad quilibet iustificationem necessario et semper requiritur, quasi impedimento iam sublatum,

« datur homini consilium de virginitate vel continentia. Ad amputandam « autem sollicitudinem hominis etiam circa seipsum, datur consilium « obedientiae, per quam homo dispositionem suorum actum committit « superiori. Quia vero summa perfectio humanae vitae in hoc consistit « quod mens hominis Deo vacet, ad hanc autem mentis vacationem « praedicta tria maxime videntur disponere, convenienter ad perfectionis « statum pertinere videntur, non quasi ipsae sint perfectiones, sed quia « sunt dispositiones quaedam ad perfectionem quae consistit in hoc quod « Deo vacetur. Possunt etiam dici perfectionis effectus et signa. Cum enim « mens vehementer amore et desiderio alicuius rei afficitur, consequens « est quod alia postponat. Ex hoc igitur quod mens hominis amore et « desiderio ferventer in divina fertur, in quo perfectionem constare ma- « nifestum est, consequitur quod omnia quae ipsum possunt retardare « quominus feratur in Deum abiiciat, non solum rerum curam, et uxoris « et prolis affectum, sed etiam sui ipsius. Et hoc signant verba Scripturae. « Dicitur enim Cant. VIII-7: *Si dederit homo omnem substantiam domus « suae pro dilectione, quasi nihil despiciet eam.* Et Matth. XIII-45: *Simile « est regnum coelorum homini negotiatori quaerenti bonas margaritas. In- « venta autem una pretiosa, abit et vendidit omnia quae habuit, et emit « eam.*

facillimum deinde est ascendere ad cor altum, assumendo motivum charitatis, quo nihil suavius, nihil iucundius, imo per quod cuncta dura mitescunt. « Omnia enim saeva et immania, prorsus « facilia et prope nulla efficit amor. Quanto ergo certius ac fa- « cilius ad veram beatitudinem charitas facit, quod ad miseriam, « quantum potuit, cupiditas fecit! Non immerito ille vas ele- « ctionis cum ingenti laetitia dixit: Non sunt condignae passiones « huius temporis ad futuram gloriam quae revelabitur in nobis. « Ecce unde illud iugum suave est, et sarcina levis. Et si an- « gusta est paucis diligentibus, facilis tamen omnibus diligentibus. « Dicit Psalmista: *Propter verba labiorum tuorum ego custodivi
vias duras.* Sed quae dura sunt laborantibus, eisdem ipsis mi- « tescunt amantibus. Propter quod ita divinae pietatis dispensa- « tione actum est, ut interior homo qui renovatur de die in diem, « non adhuc sub lege positus, sed iam sub gratia exoneratus « sarcinis innumerabilium observationum, quod erat revera grave « iugum, sed durae cervici convenienter impositum, facilitate sim- « plicis fidei, et bonae spei, et sanctae charitatis, quidquid mo- « lestiarum exteriori homini forinsecus intulisset ille princeps « qui missus est foras, interiori gaudio leve aberet. Nihil enim « tam facile est bonae voluntati quam ipsa sibi, et haec sufficit « Deo. Quantumlibet ergo saeviat iste mundus, verissime angeli « nato in carne Domino clamaverunt: *Gloria in excelsis Deo, et
in terra pax hominibus bonae voluntatis,* quiā eius qui natus « erat, suave iugum est, et sarcina levis ⁽¹⁾ ».

⁽¹⁾ August. Serm. 70 n. 3.

Mayo 6. de 1910. hinc.

EPILOGUS

Haec de virtutibus christianis, quantumvis imperfecta, et suo adhuc complemento (ad virtutes morales quod spectat) de-stituta, studiose lector, accipe. Multa sane sunt quae in factura operis non immerito desiderabis. Desiderabis enim, nunc quidem maiorem abundantiam tum in expositione dogmatis tum in op-positorum errorum confutatione, nunc maiorem perspicuitatem in ordinata deductione doctrinae a suis primis principiis, nunc me- liorem apparatum in ordine ad praesentes temporum circumstan- tias, aut quidquid aliud eiusmodi quod pro tua peculiari indole iure potuisses exigere. Unum tamen non frustra requires, vi- delicet sensum catholicum, maiorum traditioni inhaerentem, et per omnia pendente a ductu et magisterio eorum quibuscum usque ad consummationem saeculi affuturum se promisit Christus, *ut iam non simus parvuli fluctuantes, et circumferamus omni vento doctrinae in nequitia hominum, in astutia ad circumventionem er-roris,* quemadmodum apostolus praeterita commemorans et futura praesagiens dixit.

Est autem quaedam schola novella quae huic traditionali theologiae vehementer adversatur, et iam in lumine solis ha-ereses omnes in Hermesio et Gunthero a Vaticanis Patribus anathematizatas exsuscitat: haeresim de fluctuante et nequaquam fixo dogmatum sensu, haeresim de accommodanda doctrina revelata ad fallacem mensuram philosophorum systēmatum quae hodie- dum in mundo pervulgantur, haeresim de confusione fidei divi- nae cum cognitione autochtona humanae mentis, haeresim de criteriis revelationis iam non quaerendis in obiectivis signis seu externis factis divinam locutionem sigillantibus: ut caetera pree- termittam quae heterodoxe sentit, tum de vi et ratione ordinarii magisterii totius Ecclesiae per orbem dispersae, tum de non curandis notis haeresi inferioribus, tum de reiicienda omni doctrinali auctoritate praeter supremam, et quidem ex tota ple- nitudine potestatis agentem, tum de aliis permultis quae nunc commemorare non vacat.

Alius interior effectus est pax. Nam duplex unio est de ratione pacis, una secundum ordinationem priorum appetitum in unum, alia secundum unionem appetitus proprii cum appetitu alterius; et utramque unionem efficit charitas. Primam quidem, secundum quod Deus diligitur ex toto corde, ut scilicet omnia referamus in ipsum; ex quo sequitur quod omnes appetitus nostri feruntur in unum. Aliam vero, prout diligimus proximum sicut nos ipsos; ex quo contingit quod homo vult implere voluntatem proximi sicut et sui ipsius. Haec S. Thomas in praesenti.

De exterioribus autem actibus vel effectibus charitatis, vide-licet de beneficentia quae est exexecutiva benevolentiae, et de eleemosyna quae est quaedam pars beneficentiae, et de correctione fraterna quae est quaedam eleemosyna, non est hic dicendi locus, quia haec iam pertinent ad morales theologos. Unde statim veniendum est ad ultimam disputationis partem.

QUAEST. XXXIV-XLIV.

DE VITIIS OPPOSITIS CHARITATI ET DE PRAECEPTIS AD EAM PERTINENTIBUS,

Dupliciter aliquid contrariatur charitati, prout charitas consideratur vel ut amor Dei *simpliciter*, vel ut amor Dei *super omnia*. — Si consideretur ut amor Dei super omnia, sic omne indiscri-

termino ultimo amicitiae qua ad Deum devincimur. Et primo quidem modo desiderium beatitudinis seu visionis Dei nequaquam pertinet ad gratuitum amorem, ut in terminis videre est; et timens amittere beatitudinem hanc, nihil aliud timet quam poenam quae ipsum miserum faciat. Secundo autem modo vere est amoris gratuiti et perfecti, quia ut ait Angelicus in III, D. 34, a. 3, q. 1 ad 2um: « Amicus quamvis delectationem habeat ex praesentia amici, non tamen propter hoc querit amici praesentiam ut in ipso delectetur, sed propter amicum ipsum cui vult coniungi quantumcumque potest ». Et in hoc sensu dixit etiam Augustinus, Serm. 178, n. 11: « Si amas videre Deum tuum, si in hac peregrinatione illo amore suspiras, ecce probat te Dominus Deus tuus, quasi dicat tibi: Ecce fac quod vis, imple cupiditates tuas, extende nequitiam, dilata luxuriam, quidquid libuerit licitum puta; non hinc te punio, non te in gehennam mitto, faciem meam tantum tibi negabo. Si ex-

minatim peccatum mortale habet directam oppositionem ad eam, quia quodlibet mortale peccatum ponit adhaesionem ad creaturam tanquam ad ultimum finem. « Quicumque autem in re temporali finem sibi constituit, ex hoc ipso quantum ad affectum suum praeponit creaturam creatori, diligens plus creaturam quam creatorem; finis enim est quod maxime diligitur ⁽¹⁾ ». — Si autem consideretur charitas ut Dei et proximi amor simpliciter, sic directe ei contrariantur illa quae in praesenti recenset S. Thomas: primo *odium* quod opponitur dilectioni, secundo *invidia* quae opponitur gaudio charitatis, tertio *discordia* et schisma quae opponuntur paci, quarto *offensio* et *scandalum* quae opponuntur beneficentiae. — Sed de peccato mortali in sua habitudine ad charitatem, iam alias satis fuse dictum est ⁽²⁾. De caeteris vero quae modo magis speciali rationem charitatis destruunt, late tractant moralistae, et nihil occurrit quod speculativae considerationi peculiariter subiaceat. Unde, omnibus his nunc praetermissis, superest tantum ad praesentis disputationis conclusionem, ut breviter exponantur principia quae de praceptis charitatis sunt.

Consulto autem dixi de praceptis charitatis, et consequenter de obligatione qua ad eius actum obstringimur; non autem de necessitate mediæ qua actus ille necessarius vel non necessarius esse potest ad iustificationem; hoc enim notum supponitur ex dictis in tractatu de Poenitentia. Sane vero, ubi queruntur dispositiones pro iustificatione sufficientes ex solo opere operantis, certa et rata theologorum sententia est, actum charitatis sive contritionis perfectae esse in ratione mediæ omnino necessarium. Tunc enim ea exigitur personalis dispositio, quae limen supremæ virtutis attingat, illius nempe virtutis dico, quae cum caeterarum omnium sit forma, nexu indissolubili cum habituali gratia coniungitur. Et talis actus non est nisi actus charitatis ex gratia operante positus, ut constat. Quomodo autem in ordine ad iustifi-

« pavisti, amasti. Si hoc quod dictum est, faciem suam tibi negabit Deus tuus, contremuit cor tuum, in non videndo Deum tuum magnam poe- nam putasti, gratis amasti ».

⁽¹⁾ S. Thom. *De Verit.* q. 28, a. 3.

⁽²⁾ De natura et ratione peccati personalis, passim.